

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

МАУП

Київ 2004

Підготовлено кандидатом педагогічних наук, доцентом *О. І. Пилипенком*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки (протокол № 5 від 16.03.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Пилипенко О. І. Навчальна програма дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи” (для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2004. — 26 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”, теми контрольних робіт, контрольні питання, а також список рекомендованої літератури.

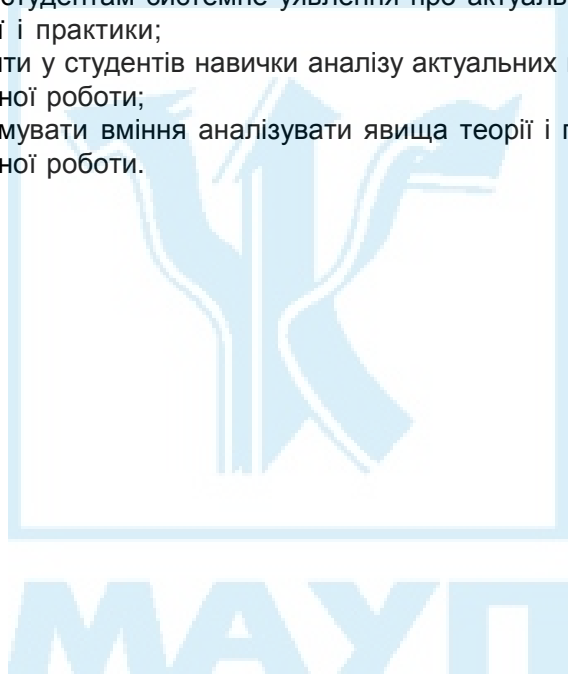
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Пошуки нових підходів соціальної роботи пов'язані з визначенням актуальних питань теорії і практики, їх усвідомленням та опрацюванням, що сприяє підвищенню професійної підготовки студентів, забезпечує неперервний процес входження в професію.

Мета курсу — ознайомити студентів з актуальними проблемами теорії та практики соціальної роботи.

Основні завдання курсу:

- дати студентам системне уявлення про актуальні проблеми теорії і практики;
- розвинути у студентів навички аналізу актуальних проблем соціальної роботи;
- сформувані вміння аналізувати явища теорії і практики соціальної роботи.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни

**“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ”**

№ пор.	Назва розділу і теми
	<i>I. Проблеми становлення соціальної роботи в сучасному суспільстві</i>
1	Загальні підходи до визначення проблем соціальної роботи
2	Сучасні суперечності соціальної роботи і соціальної політики
3	Проблема забезпечення правового поля розвитку соціальної роботи в Україні
4	Умови забезпечення міжнародних принципів і стандартів
5	Проблема розбудови системи служб соціальної роботи в період трансформації суспільства в Україні
6	Розвиток соціальної роботи у відкритому соціальному середовищі
7	Проблема ефективності в соціальній роботі
	<i>II. Теоретико-методологічні засади вдосконалення парадигми соціальної роботи</i>
8	Актуальність теоретичного осмислення соціальної роботи
9	Проблеми становлення соціальної роботи як наукової діяльності
10	Термінологічні особливості в соціальній роботі
11	Проблема розвитку моделей соціальної роботи
12	Становлення національної моделі соціальної роботи
	<i>III. Актуальні проблеми практики соціальної роботи</i>
13	Загальні проблеми практики соціальної роботи
14	Новітні підходи соціальної справедливості: проблема досягнення ґендерної рівності
15	Проблема розвитку відповідального батьківства та запобігання дисфункції в сім'ях
16	Актуальні питання соціальної роботи з особами, які мають особливі потреби, та особами похилого віку
17	Превентивна соціальна робота з дезадаптованою молоддю
18	Проблеми зайнятості та запобігання соціальній експлуатації
19	Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблем хімічних залежностей, ВІЛ/СНІДу та інших соціальних хвороб
20	Соціальна робота з проблем порушення кримінального законодавства
	<i>IV. Актуальні проблеми учасників соціальної роботи</i>
21	Питання взаємодії з клієнтами соціальної роботи
22	Проблеми залучення клієнта до соціальної роботи
23	Ресурси спеціальних груп клієнтів у соціальній роботі
24	Запобігання професійній деформації в соціальній роботі
25	Вдосконалення професійної підготовки в соціальній роботі

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни

“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ”

Розділ І. Проблеми становлення соціальної роботи
в сучасному суспільстві

Тема 1. Загальні підходи до визначення проблем
соціальної роботи

Загальні підходи до постановки проблеми. Поняття актуальних питань соціальної роботи. Взаємозумовленість соціальної роботи та соціального середовища. Проблема відповідності соціальної роботи змінам у соціальному середовищі. Вирішення соціальних проблем становлення людини в кризовому суспільстві. Умови досягнення соціальної справедливості. Постановка мети, завдань, формування принципів соціальної роботи на сучасному етапі розвитку суспільства. Проблеми функцій і моделей соціальної роботи. Сучасні суперечності в практиці соціальної роботи. Суцільне соціальне обслуговування як пристосування клієнта до життєвої кризи. Орієнтування на принцип активізації клієнтів соціальної роботи як проблема соціальної роботи.

Література [1; 2; 12; 36]

Тема 2. Сучасні суперечності соціальної роботи і соціальної
політики

Соціальна робота як провідна ланка соціальної політики. Сучасні тенденції в українському суспільстві. Соціально-демографічні тенденції в період аномії суспільної організації. Суперечності в структурі суспільства. Спосіб життя сучасного громадянина. Загальні суперечності соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві. Поняття маргіналізації. Сутність, мета, предмет і завдання соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства. Поняття соціальної справедливості та рівних можливостей і проблема їх забезпечення стосовно різних категорій населення.

Література [3; 4; 17; 30]

Тема 3. Проблема забезпечення правового поля розвитку соціальної роботи в Україні

Забезпечення гуманістичних засад розвитку правової бази соціальної роботи. Норми правового забезпечення соціальної роботи: закони, постанови Кабінету Міністрів, підзаконні акти щодо роботи різних видів служб соціальної роботи. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України. Проблеми становлення правових засад соціальної роботи в Україні. Суперечності правової та професійно-етичної бази в діяльності служб соціальної роботи.

Література [5; 6]

Тема 4. Умови забезпечення міжнародних принципів і стандартів

Актуальність забезпечення принципів Декларації прав людини, Конвенції прав дитини та інших міжнародних документів у соціальній роботі. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні. Місія та положення Конвенції. Проблема її реалізації на сучасному етапі трансформації суспільства. Роль міжнародних стандартів в удосконаленні соціальної роботи. Конвенції про права людини та права дитини. Значення дотримання Пекінських правил для розвитку суспільства. Перспективи адаптації міжнародної стандартизації соціальної роботи у становленні цілісної системи національної соціальної роботи. Вплив міжнародних стандартів на принципи діяльності служб соціальної роботи. Проблеми відповідності міжнародних стандартів соціальної роботи та їх застосування в стандартах соціальної роботи в Україні.

Література [11; 22; 23; 31; 32; 40]

Тема 5. Проблема розбудови системи служб соціальної роботи в період трансформації суспільства в Україні

Проблема визначення, етапи становлення соціальної роботи в Україні. Цільове призначення служб соціальної роботи. Моделі розбудови системи служб соціальної роботи. Суперечності в адміністративно-відомчій структурі служб соціальної роботи. Проблема функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній

системі упорядкування. Основні проблеми взаємодії служб соціальної роботи: недосконалість координації, дублювання функцій. Суперечності розвитку служб соціальної роботи на принципах централізації. Принципи формування системи служб соціальної роботи. Стратегія децентралізації служб соціальної роботи. Зміст і завдання законодавчих органів, міністерств, комітетів, керівних установ соціальних служб на державному, регіональному, місцевому рівнях. Підхід децентралізації в соціальній роботі. Проблеми забезпечення системи соціальної роботи в сільській місцевості. Розвиток ресурсів служб соціальної роботи як актуальна проблема.

Література [1–3; 6; 14; 15; 41; 44; 47]

Тема 6. Розвиток соціальної роботи у відкритому соціальному середовищі

Поняття “відкрите соціальне середовище”. Проблеми соціальної роботи в кризових умовах системної організації. Роль соціальної роботи у просторі відкритого суспільства як ініціаторів нововведень. Актуальність трансформації характеру взаємодії державних відомств і недержавних організацій соціальної роботи у відкритому соціальному середовищі. Загальні проблеми реалізації новітніх стратегій, функцій та інноваційних форм і методів діяльності у відкритому соціальному середовищі.

Література [22; 32; 40; 41; 46]

Тема 7. Проблема ефективності в соціальній роботі

Методологічні проблеми досягнення ефективності соціальної роботи з різними групами клієнтів. Умови забезпечення ефективності системи соціальної роботи в період трансформації організаційної розбудови та нових принципів взаємодії служб соціальної роботи. Критерії досягнення ефективності в кількісних та якісних показниках. Комплексний підхід у застосуванні інноваційних методів соціальної роботи. Міжнародний досвід досягнення ефективності соціальної роботи в стратегії децентралізації, лібералізації.

Література [1; 2; 22; 23; 32; 46; 50]

Розділ II. Теоретико-методологічні засади вдосконалення парадигми соціальної роботи

Тема 8 Актуальність теоретичного осмислення соціальної роботи

Проблема адекватності теорії і практики соціальної роботи. Сутнісні характеристики основних теоретичних шкіл за ознакою сумісності. Соціолого-орієнтовані, психолого-орієнтовані, комплексно-орієнтовані теорії. Огляд основних теорій: критичний аналіз. Проблеми поширення класичних теорій на практику соціальної роботи. Суперечності та неповнота теорій щодо завдань соціальної роботи. Сутність комплексно-орієнтованих теорій. Адаптивно-соціалізаційна теорія соціальної роботи. Основні ідеї нової парадигми.

Література [8; 16; 28; 23; 31; 32]

Тема 9. Проблеми становлення соціальної роботи як наукової діяльності

Сутність наукових підходів у розвитку системи соціальної роботи. Поняття соціальної роботи в категорії наукових знань. Становлення наукової парадигми соціальної роботи. Визначні періоди становлення науки і практики соціальної роботи. Принципи та методи наукового обґрунтування соціальної роботи. Комплексний характер наукової парадигми. Соціальна робота в теорії систем. Сутність філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної, правової складових у розвитку системного підходу до соціальної роботи. Проблема методу в соціальній роботі. Наукові засади діагностики, прогностики; превенції, корекції, терапії, реабілітації. Синергетичний підхід у галузі соціальної роботи: проблеми і перспективи.

Література [7; 9; 15; 25, 39; 40; 46]

Тема 10. Термінологічні особливості в соціальній роботі

Проблема понятійного апарату й термінологічних визначень, їх вплив на характер соціальної роботи. Проблеми понятійного орієнтування в теоріях соціальної роботи. Тезаурус та основні дефініції соціальної роботи. Семантичні відмінності тотожних понять. Проблема розвитку понять у різних моделях соціальної роботи. Розви-

ток понять на принципах толерантності. Термінологічні визначення нової парадигми. Запобігання стигматизації клієнтів через визначення та класифікації. Проблема підвищення понятійного рівня в соціальній роботі.

Література [1; 2; 13; 22; 24; 32; 40; 41; 44; 47]

Тема 11. Проблема розвитку моделей соціальної роботи

Поняття моделей соціальної роботи. Основні моделі соціальної роботи. Особливість мети, принципів, категорій, змісту і засобів у різних моделях соціальної роботи. Поступ ліберальної моделі як глобалізація соціальної роботи. Особливості впливу моделі нормалізації на інфраструктуру міст. Поняття про безбар'єрну архітектуру та транспортні комунікації. Вплив моделей соціальної роботи на соціальну та індивідуальну психологію. Проблеми впровадження моделей соціальної роботи в різні форми соціальної організації. Підхід державного патерналізму та соціальна інтеграція. Суперечності зарубіжної та вітчизняної моделей соціальної роботи. Сутність модерністського підходу в соціальній роботі. Тенденції та суперечності. Глобалізація в соціальній роботі. Проблеми національної ідентифікації та міжнародної уніфікації.

Література [17; 21; 23; 31; 41; 43; 46]

Тема 12. Становлення національної моделі соціальної роботи

Традиції допомоги та взаємодопомоги в українському суспільстві. Історіографія благодійності та добродійності. Роль релігії у формуванні парадигми соціальної роботи. Національні традиції індивідуальної, сімейної, родової, обшинної допомоги. Передумови створення теорії соціальної роботи у вітчизняній думці. Діяльність Г. Сковороди у розвитку філософії добродійності в українському суспільстві. Роль благодійних принципів в українському суспільстві. Враження П. Алеппського від благочинної діяльності в українському товаристві. Розвиток братств у кризові періоди в Україні. Соціально-психологічні та педагогічні засади національної моделі соціальної роботи. Соціетальний підхід у розвитку філософії соціальної роботи в сучасному українському суспільстві.

Література [7; 10; 31; 32; 40; 46; 47]

Розділ III. Актуальні проблеми практики соціальної роботи

Тема 13. Загальні проблеми практики соціальної роботи

Проблема реалізації нових підходів соціальної роботи у відкритому соціальному просторі. Досягнення співвідношення провідних та інноваційних соціальних технологій. Проблеми впровадження інноваційних технологій. Принципи поєднання традиційних та інноваційних технологій у соціальній роботі. Розробка нових принципів практичної діяльності у відкритому суспільстві: толерантність, конфіденційність, анонімність. Принцип доступності в соціальній роботі. Проблеми взаємовпливів культури та субкультур на характер індивідуальних, групових і масових форм соціальної роботи. Розвиток волонтерського руху, недержавних релігійних організацій на підтримку розв'язання актуальних питань соціальної роботи. Проблема ресурсного забезпечення актуальних напрямів практики соціальної роботи.

Література [1; 2; 16; 17; 43; 46]

Тема 14. Новітні підходи соціальної справедливості: проблема досягнення ґендерної рівності

Поняття ґендерної рівності. Проблеми досягнення ґендерної рівності в українському суспільстві як умова розвитку суспільства. Історичні відомості про рівноправність жінок в Україні. Ґендерна рівність як умова запобігання дискримінації жінки. Значення ґендерного підходу в розвитку політичних, сімейних, професійних відносин. Типові проблеми порушення ґендерної рівності. Наслідки відсутності ґендерної чутливості в соціальному просторі. Стереотипізація ролі жінки. Форми і методи утвердження ґендерної рівності. Сприяння розвитку ґендерного підходу в міжнародних проектах і діяльності недержавних організацій. Розвиток жіночого лідерства як актуальна проблема соціальної роботи.

Література [10–12]

Тема 15. Проблема розвитку відповідального батьківства та запобігання дисфункції в сім'ях

Проблема відповідального батьківства. Соціально-демографічні показники проблем сучасної сім'ї. Поняття дисфункціональної сім'ї.

Основні проблеми і ролі в дисфункціональних сім'ях. Забезпечення умов підвищення ролі сім'ї у соціальному становленні дитини. Дитяча занедбаність. Насильство в сім'ї. Види насильства: психологічне, фізичне. Подолання насилля в сім'ях як актуальна проблема соціальної роботи. Соціально-правовий захист дітей і жінок від домашнього насильства. Запобігання позбавленню прав батьків на виховання дітей. Методи соціальної роботи з кризовою сім'єю. Принципи та умови вирішення проблем жінок, які стали жертвами складних умов життя. Види звертань жінок до служб соціальної роботи. Практика роботи центрів з жінками, які зазнали насильства. Форми і методи соціального патронажу над дисфункціональними сім'ями. Практика діяльності служб у справах неповнолітніх. Діяльність служб соціальної роботи з молодими сім'ями. Методи соціально-реабілітаційної діяльності з дисфункціональними сім'ями. Розвиток спектру реабілітаційних програм у кризових центрах соціальної допомоги, притулках-захистках для жінок і дітей — жертв насильства. Досвід роботи соціальних служб та спеціалізованих центрів роботи із сім'єю та дітьми. Проблеми розбудови мережі фостерних сімей, будинків сімейного типу в Україні. Роль ЮНІСЕФ у підтримці сучасних форм соціальної роботи.

Література [14; 16; 23; 31; 32; 40; 47]

Тема 16. Актуальні питання соціальної роботи з особами, які мають особливі потреби, та особами похилого віку

Проблема забезпечення гідного життя осіб з особливими фізичними, психічними та віковими проблемами. Функції соціальної підтримки осіб з особливими потребами і особами похилого віку в період кризи суспільства. Сучасні тенденції соціальної роботи з групами клієнтів. Утвердження рівних можливостей у реалізації прав осіб з особливими потребами на гідне життя як цільова програма ЮНЕСКО. Сучасні принципи встановлення групи інвалідності у дітей і дорослих. Актуальні питання соціальної роботи із захисту їхніх конституційних прав. Принципи здійснення соціально-правового захисту. Проблеми розвитку добротності, захисту, допомоги, обслуговування. Особливості та проблеми сучасної пенсійної реформи. Суперечності пільг та адресної допомоги. Практика ізоляції: проблеми перебування та соціальної роботи в устано-

вах соціальної роботи: пансіонатах для ветеранів війни та праці; будинках-інтернатах для громадян похилого віку та інвалідів; спеціальних будинках-інтернатах; психоневрологічних інтернатах, хосписах. Перспективи розбудови роботи територіальних центрів роботи з особами похилого віку та інвалідами. Досвід навчання осіб з особливими потребами у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини “Україна”. Поняття про безперервне навчання людей похилого віку: постановка проблеми. Діяльність Інституту гармонії поколінь з питань освіти громадян похилого віку.

Література [8; 17; 18; 22; 40; 44; 46]

Тема. 17. Превентивна соціальна робота з дезадаптованою молоддю

Проблеми дезадаптації сучасної молоді. Види і тенденції в розвитку негативних явищ серед молоді. Особливості молодіжної субкультури. Просоціальні, асоціальні, антисоціальні форми вираження особистості в молодіжному середовищі. Актуальні проблеми соціальної роботи з дезадаптованою молоддю. Розвиток превентивного підходу в соціальній роботі. Принципи реалізації конституційних гарантій молоді та соціально-правові основи роботи як умова запобігання негативним явищам. Суперечності основних напрямів державної політики щодо соціальної роботи з молоддю. Слабкість законодавчо-нормативної бази державної молодіжної політики з проблеми запобігання негативним явищам. Сутність превентивного характеру соціальної роботи. Рівні та принципи превентивної соціальної роботи. Перспективна мета і завдання соціальної роботи в проблемі запобігання криміналізації, вживання наркотиків, проституції, ВІЛ/СНІДу та інших соціальних хвороб у молодіжному середовищі. Превентивно-реабілітаційні методи в сучасній соціальній роботі. Роль молодіжних недержавних організацій у програмах запобігання негативним явищам. Особливості соціальної роботи в основних сферах життєдіяльності молоді. Сутність організації змістовного дозвілля, залучення до сучасних видів трудової діяльності, екстремальних видів спорту.

Література [2; 14; 25; 28; 31; 32; 40]

Тема 18. Проблеми зайнятості та запобігання соціальній експлуатації

Сучасні проблеми освіти і виховання та соціальної зайнятості населення. Види та характер безробіття. Проблеми вибору професії та працевлаштування. Соціально-культурні та психолого-педагогічні наслідки безробіття, його поєднання з різними видами соціальної експлуатації. Актуальність проблем соціальної експлуатації в сучасному суспільстві. Вплив “тіньового ринку” на соціальний розвиток. Віктимний підхід до усвідомлення явища соціальної експлуатації. Види і тенденції соціальної експлуатації: дитячої, жіночої; “тіньової”, кримінальної, сексуальної. Характер соціальної роботи з особами, які стали жертвами соціальної експлуатації. Роль МОП у запобіганні трудовій експлуатації неповнолітніх і молоді. Практика соціальної роботи в недержавних організаціях. Досвід Міжнародної жіночої організації “Ла Страда — Україна” щодо запобігання та реабілітації жінок — жертв сексуальної експлуатації.

Література [4; 16; 37; 49]

Тема 19. Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблем хімічних залежностей, ВІЛ/СНІДу та інших соціальних хвороб

Особливості соціально небезпечних хвороб. Природа, стадії та механізми хімічних залежностей (тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії), ВІЛ/СНІДу, хвороб, що передаються статевим шляхом (ХПСШ). Порівняльний аналіз зі світовими тенденціями розвитку наркоманії, ВІЛ/СНІДу та ХПСШ в Україні. Динаміка розвитку наркосубкультури, обороту наркотиків, інфікування ВІЛ, гепатитом, туберкульозом та іншими соціально небезпечними хворобами. Порівняльний аналіз вирішення питань у практиці установ охорони здоров'я, правоохоронних органах і соціальної роботи. Медико-соціальна, психолого-педагогічна допомога особам із соціальними хворобами. Міжнародні та національні програми боротьби з ВІЛ/СНІДом. Діяльність ПРООН, ООН СНІД, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, МОП. Проблеми впровадження превентивних і реабілітаційних програм в Україні. Категорія спеціальних груп клієнтів. Проблема стосунків. Стигматизація людини з соціально небезпечними хворобами. Наслідки стигматизації. Роль соціальної роботи у розробці стратегії зменшення шкоди та замісної терапії. Методи по-

льової роботи з ін'єкційними споживачами наркотиків. Організаційно-правові проблеми забезпечення превентивної роботи в стратегії зменшення шкоди та замісної терапії.

Література [14; 16; 31; 32]

Тема 20. Соціальна робота з проблем порушення кримінального законодавства

Позбавлення волі як крайня міра соціального захисту. Проблеми осіб, які опинилися під слідством і в закладах позбавлення волі. Субкультурні норми і традиції в слідчих установах і закладах позбавлення волі. Особливості здійснення соціального захисту ув'язнених. Принципи реалізації прав людини, Пекінських правил, дотримання санітарно-гігієнічних норм у закладах пенітенціарної системи. Соціально-правовий патронаж осіб, які перебувають під слідством і в закладах позбавлення волі. Умови впровадження методів соціальної роботи у пенітенціарних закладах. Проблеми запобігання поширенню ВІЛ, гепатиту, туберкульозу в закладах різних рівнів соціального захисту. Досвід служб пробації в зарубіжній практиці з умовно засудженими. Методи соціальної роботи з особами, які повернулись із місць позбавлення волі.

Література [5; 6; 12; 33; 34; 41; 42; 46]

Розділ IV. Актуальні проблеми учасників соціальної роботи

Тема 21. Питання взаємодії з клієнтами соціальної роботи

Поняття “клієнт соціальної роботи.” Погляди К. Роджерса на сутнісні характеристики поняття “клієнт”. Суперечності в поглядах на визначення поняття “клієнт соціальної роботи”. Поняття “клієнти” і “спеціальні клієнти” соціальної роботи. Сучасні принципи у практиці роботи з клієнтами. Проблема трансформації відносин об'єктів і суб'єктів соціальної роботи. Суб'єкт-суб'єктний підхід. Чинники забезпечення професійної відповідальності перед клієнтами соціальної роботи. Соціальні та психологічні принципи подолання проблеми взаємозалежності та активізація ролі клієнта як учасника соціальних взаємодій. Розвиток контрактного підходу в стосунках з клієнтом.

Література [1; 2; 14; 16; 31; 32; 40; 41; 46]

Тема 22. Проблеми залучення клієнта до соціальної роботи

Проблема споживацької психології та соціальної позиції. Методи визначення ставлення клієнтів до різних форм, методів і технологій соціальної роботи. Принципи використання візуальних, вербальних, технічних методів і прийомів у визначенні проблем і потреб клієнтів соціальної роботи. Основні проблеми формування самоефективності клієнта. Психологічні умови розвитку принципу активізації в соціальній роботі. Методи мотивації клієнта на самоефективність. Роль клієнтів соціальної роботи у розвитку інноваційних методів соціальної роботи. Метод “рівний — рівному” в соціальній роботі. Переваги і проблеми методу “рівний — рівному”.

Література [1; 2; 13; 14; 23; 31; 32; 49]

Тема 23. Ресурси спеціальних груп клієнтів у соціальній роботі

Ролі спеціальних клієнтів у соціальній роботі. Негативні реакції на соціальну роботу. Види агресивної та ауто-агресивної поведінки клієнтів. Суперечності в категорії “повторного звернення”. Оцінка методу соціального супроводу та соціального патронажу спеціальних груп клієнтів. Особливості спілкування зі спеціальними клієнтами. Розвиток руху взаємопідтримки за програмою “12 кроків”. Досвід розвитку мережі груп взаємопідтримки в Україні. Розвиток методу та проблеми підготовки соціальних працівників з колишніх клієнтів до соціальної роботи. Досвід роботи колишніх клієнтів у соціальній роботі.

Література [1–3; 27; 31; 32; 42]

Тема 24. Запобігання професійній деформації в соціальній роботі

Поняття про професійні ризики. Види ризикованих спеціалізацій. Види і сутність ризиків у практиці соціальної роботи. Небезпечні ситуації та ризикована поведінка спеціаліста. Поняття готовності до взаємодії з клієнтом. Психологічні проблеми фахівців соціальної роботи: “ефект вигорання”. Сутність психологічного та професійного вигорання. Умови запобігання емоційному виснаженню та професійній деформації. Дотримання меж компетенції як умова запобігання негативним станам фахівця. Проблема дотримання ети-

ко-професійних принципів у роботі зі спеціальними групами клієнтів як умова збереження фізичного та психічного здоров'я. Методи запобігання маніпулюванню та інфікуванню соціально небезпечними хворобами в практиці соціальної роботи зі спеціальними групами клієнтів. Принципи безпечної поведінки фахівця. Зарубіжний досвід захисту фахівця з соціальної роботи. Проблеми уніфікації Етичного кодексу соціального працівника.

Література [23; 31; 32; 40; 41; 46; 47; 50]

Тема 25. Вдосконалення професійної підготовки в соціальній роботі

Підготовка до професійної діяльності. Проблеми підготовки персоналу в соціальній роботі. Мережа вищих навчальних закладів і підготовка фахівців із соціальної роботи. Рівні підготовки фахівців: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Проблема встановлення стандартів соціальної роботи. Проблема спеціалізацій у соціальній роботі. Соціально-психологічні проблеми керівників і персоналу соціальної роботи в сучасних умовах. Менеджмент у соціальній роботі. Проблеми впровадження стилю співробітництва в соціальній роботі. Особливості підготовки фахівців з соціальної роботи в профільних та непрофільних навчальних закладах. Практика підготовки соціальних працівників за кордоном.

Література [41; 43; 46; 47]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Соціальна робота у вимірах соціальної політики.
2. Проблеми становлення соціальної роботи в період розбудови демократичного суспільства.
3. Актуальні суперечності соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.
4. Соціальна робота у вимірах конституційних гарантії й громадян України.
5. Роль міжнародних стандартів в удосконаленні соціальної роботи.
6. Проблеми становлення правових засад соціальної роботи в Україні.
7. Суперечності наукових парадигм і практики соціальної роботи.

8. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні.
9. Актуальні питання соціальної роботи із захисту конституційних прав клієнтів.
10. Проблеми соціальної роботи різних типів суспільств: порівняльний аналіз.
11. Генеза теорій щодо соціальної роботи у вітчизняній думці.
12. Роль релігії у формуванні моральних засад соціальної роботи.
13. Проблеми розвитку системи соціальної роботи в Україні.
14. Розвиток принципів соціальної роботи з теорій наукових шкіл.
15. Проблеми взаємодії служб соціальної роботи.
16. Сутність модерністського підходу в соціальній роботі.
17. Становлення національної моделі соціальної роботи.
18. Традиції допомоги та взаємодопомоги в українському суспільстві.
19. Національні традиції общинної допомоги.
20. Відродження філософії братств у кризові періоди розвитку України.
21. Проблема дотримання принципу толерантності в соціальній роботі.
22. Правові гарантії дотримання принцип конфіденційності та анонімності.
23. Проблема становлення волонтерського руху.
24. Проблема розвитку недержавного сектору.
25. Роль релігійних конфесій і добродійних організацій у соціальній роботі.
26. Проблема ґендерної рівності.
27. Розвиток жіночого лідерства.
28. Досвід роботи центрів з жінками, які зазнали насильства.
29. Проблеми розвитку концепції відповідального батьківства.
30. Подолання насилля в сім'ях як актуальна проблема соціальної роботи.
31. Проблеми становлення практики фостерних сімей і будинків сімейного типу в Україні.
32. Актуальні проблеми соціальної роботи з дезадаптованою молоддю.
33. Превентивно-реабілітаційні методи в сучасній соціальній роботі.
34. Актуальність вирішення проблем соціальної експлуатації в сучасному суспільстві.

35. Досвід Міжнародної жіночої організації “Ла Страда — Україна” із запобігання та реабілітації жінок — жертв сексуальної експлуатації.
36. Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблем хімічних залежностей, ВІЛ/СНІДу та інших соціальних хвороб.
37. Проблеми впровадження превентивних і реабілітаційних програм в Україні.
38. Проблема методів соціальної роботи з особами, які повернулися з місць позбавлення волі.
39. Соціальні та психологічні принципи подолання проблеми взаємозалежності та активізація ролі клієнта.
40. Досвід розвитку мережі груп взаємопідтримки в Україні.
41. Проблеми підготовки персоналу в соціальній роботі.
42. Практика підготовки соціальних працівників за кордоном.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Огляд актуальних питань соціальної роботи.
2. Проблеми виконання функцій соціальної роботи.
3. Сучасні суперечності в практиці соціальної роботи.
4. Сутність принципу активізації клієнтів соціальної роботи.
5. Сучасні суперечності соціальної роботи і соціальної політики.
6. Поняття аномії суспільної організації.
7. Суперечність соціальної роботи в посттоталітарному суспільстві.
8. Поняття правового поля соціальної роботи в Україні.
9. Конституційні гарантії щодо соціального захисту громадян України.
10. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні.
11. Роль міжнародних стандартів в удосконаленні соціальної роботи.
12. Вплив міжнародних стандартів на принципи діяльності служб соціальної роботи.
13. Проблема розбудови системи служб соціальної роботи.
14. Проблемні етапи становлення соціальної роботи в Україні.
15. Суперечності в адміністративно-відомчій структурі служб соціальної роботи.
16. Проблема функціонування соціальної роботи в адміністративно-територіальній системі упорядкування.

17. Основні проблеми взаємодії служб соціальної роботи.
18. Суперечності розвитку служб соціальної роботи на принципах централізації.
19. Стратегія децентралізації служб соціальної роботи.
20. Функції соціальної роботи на державному, регіональному, місцевому рівнях.
21. Проблеми впровадження принципу децентралізації в соціальній роботі.
22. Проблеми забезпечення системи соціальної роботи в сільській місцевості.
23. Сутність поняття ресурсів соціальної роботи.
24. Зміст соціальної роботи у відкритому соціальному середовищі.
25. Поняття “відкрите соціальне середовище”.
26. Загальні проблеми реалізації новітніх стратегій, функцій та інноваційних форм і методів діяльності у відкритому соціальному середовищі.
27. Проблема ефективності в соціальній роботі.
28. Проблема визначення ефективності в кількісних та якісних показниках.
29. Міжнародний досвід досягнення ефективності соціальної роботи.
30. Значення розвитку теорій соціальної роботи.
31. Проблема адекватності теорії і практики соціальної роботи.
32. Порівняння соціолого-орієнтованих, психолого-орієнтованих, комплексно-орієнтованих теорій.
33. Проблеми поширення класичних теорій на практику соціальної роботи.
34. Сутність комплексно-орієнтованих теорій.
35. Сутність адаптивно-соціалізаційної теорії соціальної роботи.
36. Проблеми становлення соціальної роботи як наукової діяльності
37. Визначні періоди становлення науки і практики соціальної роботи.
38. Принципи та методи наукового обґрунтування соціальної роботи.
39. Сутність системного підходу до соціальної роботи.
40. Проблема методу в соціальній роботі.
41. Поняття синергетичного підходу.
42. Термінологічні суперечності в соціальній роботі.

43. Проблема підвищення наукового рівня соціальної роботи.
44. Проблема розвитку моделей соціальної роботи.
45. Особливості теорії і практики соціальної роботи в різних типах суспільств.
46. Проблеми впровадження моделей соціальної роботи в різні форми соціальної організації.
47. Суперечності підходу державного патерналізму та моделі нормалізації.
48. Сутність модерністського підходу в соціальній роботі.
49. Проблеми становлення національної моделі соціальної роботи.
50. Соціетальний підхід у розвитку філософії соціальної роботи в сучасному українському суспільстві.
51. Проблеми впровадження інноваційних технологій.
52. Сутність принципів: толерантність, конфіденційність, анонімність.
53. Принцип доступності в соціальній роботі.
54. Проблеми розвитку волонтерського руху.
55. Причини стримування розвитку недержавного сектору соціальної роботи.
56. Проблеми досягнення ґендерної рівності в українському суспільстві.
57. Практика роботи центрів з жінками, які зазнали насильства.
58. Розвиток жіночого лідерства як актуальна проблема соціальної роботи.
59. Поняття відповідального батьківства.
60. Основні проблеми соціальної роботи з дисфункціональними сім'ями.
61. Подолання насилля в сім'ях як актуальна проблема соціальної роботи.
62. Соціально-правовий захист дітей і жінок від домашнього насильства.
63. Проблеми ефективності в діяльності служб у справах неповнолітніх.
64. Проблема становлення практики фостерних сімей, будинків сімейного типу в Україні.
65. Актуальні питання соціальної роботи з особами, які мають особливі потреби, та громадянами похилого віку.
66. Функції соціальної підтримки осіб похилого віку в період кризи суспільства.
67. Особливості і проблеми сучасної пенсійної реформи.

68. Суперечності пілґ і поняття про адресну допомогу.
69. Актуальні проблеми соціальної роботи в подоланні негативних явищ серед молоді.
70. Практика ізоляції: проблеми перебування та проведення соціальної роботи в закладах пенітенціарної системи.
71. Актуальні проблеми соціальної роботи з дезадаптованою молоддю.
72. Порівняльний аналіз вирішення питань негативних явищ у практиці установ охорони здоров'я, правоохоронних органах і соціальної роботи.
73. Актуальність проблем соціальної експлуатації в сучасному суспільстві.
74. Досвід Міжнародної жіночої організації "Ла Страда — України" хвороб, що передаються статевим шляхом із запобігання та реабілітації жінок — жертв сексуальної експлуатації.
75. Актуальні питання соціальної роботи з проблем хімічних залежностей, ВІЛ/СНІДу, інших соціальних хвороб.
76. Організаційно-правові проблеми забезпечення соціальної роботи в стратегії зменшення шкоди.
77. Особливості здійснення соціального захисту ув'язнених.
78. Проблеми проведення соціальної роботи в пенітенціарних закладах.
79. Методи соціальної роботи з людьми, які повернулись із місць позбавлення волі.
80. Суперечності в поглядах на визначення поняття "клієнт соціальної роботи".
81. Проблеми залучення клієнта до соціальної роботи.
82. Проблема споживацької психології та соціальної позиції.
83. Психологічні умови розвитку принципу активізації в соціальній роботі.
84. Метод "рівний — рівному" в соціальній роботі.
85. Проблеми розвитку руху взаємодопомоги за принципом "12 кроків".
86. Досвід роботи колишніх клієнтів у соціальних службах.
87. Види та сутність ризиків у практиці соціальної роботи.
88. Психологічні проблеми фахівців соціальної роботи: "ефект вигорання".
89. Проблеми підготовки фахівців соціальної роботи.
90. Соціально-психологічні проблеми менеджменту соціальної роботи в сучасних умовах.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

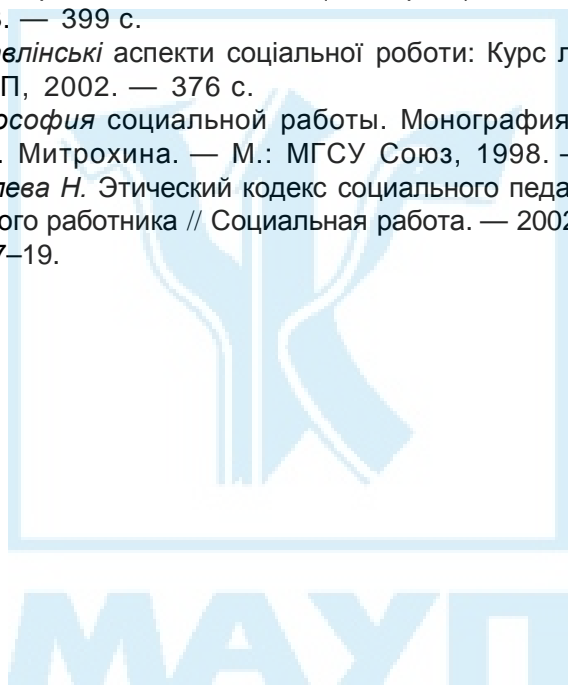
1. *Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія.* — К.: УДСССМ, 2001. — 334 с.
2. *Актуальні аспекти соціальної роботи з девіантною молоддю: Метод. посіб.* — Донецьк, 1996. — 112 с.
3. *Антология социальной работы: В 5 т. / М. Ф. Фирсов (сост.)* — М.: Сварогъ-НВФСПТ, 1994–1995.
4. *Бочарова В. Г. Социально-педагогическая концепция социальной работы в России: проблемы, перспективы // Социальная работа.* — 1992. — Вип. 6. — С. 11–18.
5. *Бурая Н. П. Соціальна робота: Навч. посіб.* — Харків: Ун-т внутрішніх справ, 1996. — 104 с.
6. *Василькова Ю. В., Василькова Т. А. Социальная педагогика. Курс лекций: Учеб. пособие для студ. пед. вузов і колледжей.* — М.: Изд. центр “Академия”, 1999. — 440 с.
7. *Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога.* — М., 2001. — 157 с.
8. *Виховання в сім'ї дітей з особливими потребами / Упоряд. І. Б. Іванова.* — К.: УДЦ ССМ, 1998. — 83 с.
9. *Вступ в соціальну роботу: Навч. посіб.* — К., 2001. — 288 с.
10. *Гендерний аналіз українського суспільства.* — К., 1999. — 294 с.
11. *Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства.* — К., 2002. — 121 с.
12. *Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика.* — М., 1998, — 600 с.
13. *Динамика ценностей в социальной работе / Под ред. Стивена Шардлоу.* — Амстердам; К., 1996. — 184 с. — (Сер. “Социальная работа”).
14. *Доуэл М., Марш П. Ориентированная на решение задачи социальная работа.* — Амстердам; К., 1997. — 137 с.
15. *Жіноче лідерство: Практика. Підруч. для тренерів / Відп. ред. О. Суслова.* — К., 1997. — 17 с.
16. *Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика.* — К.: Правда Ярославічів, 1998. — 394 с.

17. *Інновації у соціальних службах: Навч.-метод. посіб.* / Т. В. Семігіна, В. В. Покладова, І. М. Грига та ін. — К.: Університетське вид-во “Пульсари”, 2002. — 168 с.
18. *История социальной педагогики: Становление и развитие зарубежной социальной педагогики: Учеб. для студ. вузов / В. И. Беляев, Т. А. Дубровская и др.* — М.: Гардарики, 2003. — 255 с.
19. *Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. посіб.* — К.: ІЗМН, 1997. — 392 с.
20. *Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.* — К.: Парлам. вид-во, 2002. — 87 с.
21. *Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения: Учеб. пособие для вузов.* — М., 2001. — 160 с.
22. *Лукашевич М. П. Теорія і методи соціальної роботи: Навч. посіб.* — 2-ге вид., доп. і випр. — К.: МАУП, 2003. — 168 с.
23. *Луков В. А. Социальное проектирование.* — М., 1998. — 492 с.
24. *Макаренко А. С. Педагогическая поэма.* — К.: Рад. шк., 1988. — 512 с.
25. *Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч. посіб.* — К.: ВПЦ “Київський університет”, 2002. — 308 с.
26. *Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Комітет сприяння захисту прав дитини.* — К., 2003. — 342 с.
27. *Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти.* — Запоріжжя: Промінь, 1997. — 370 с.
28. *Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений.* — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Академ. проект, 2001. — 416 с.
29. *Олиференко Л. Приемная семья — институт защиты детства // Социальная педагогика.* — 2003. — № 2. — С. 77–88.
30. *Основні напрями соціальної політики України на період до 2004 року: Указ Президента України від 24 травня 2000 р. № 717 / 2000.*
31. *Основы социальной работы: Учеб. для студ. вузов / П. Д. Павленок, А. А. Акмалова и др.* — М.: ИНФРА-М, 2003. — 394 с.

32. *Осьмак Л.* Профілактика асоціальних форм самоствердження підлітків // Рідна шк. — 1997. — № 3–4. — С. 37–40.
33. *Пилипенко О. І.* Методологічні підходи до соціальної роботи з групами ризику. Сучасна соціологічна парадигма. — К.: МАУП, 2000. — С. 76–80.
34. *Пилипенко О. І.* Превентивна педагогіка у розвитку стратегії гендерного підходу в запобіганні ВІЛ/СНІДу та ХПСШ // Наук. зап. Вип. 32; Ч. 2. — Кіровоград: РВЦ КДУ ім. В. В. Винниченка, 2001. — С. 134–137. — (Сер. “Пед. науки”).
35. *Проблеми педагогічних технологій / Упор. І. Д. Зверева.* — Волинський академічний дім, 2003. — Вип. 1. — 282 с.
36. *Профілактика і терапія засобами мистецтва: Наук.-метод. посіб. / За заг. ред. О. І. Пилипенка.* — К.: А.Л.Д., 1996. — 56 с.
37. *Психология социальной работы / О. Н. Александрова, О. Н. Боголюбова, Н. Л. Васильева и др.; Под общ. ред. М. А. Гулиной.* — СПб.: Питер, 2002. — 352 с. — (Сер. “Учебник нового века”).
38. *Селевко Г., Селевко А.* Технологии социально-педагогической работы // Социальная педагогика. — 2003. — № 1, 2.
39. *Сидорова Л.* Дети “группы риска”: помощь, поддержка, защита // Социальная педагогика. — 2003. — № 2. — С. 98–100.
40. *Социальный педагог: проблемы подготовки и профессионального становления / Л. И. Воронова, Л. И. Родина и др.* — Самара, 2001. — 164 с.
41. *Социальная работа / Под общ. ред. В. И. Курбатова.* — Ростов н/Д: Феникс, 1999. — 576 с. — (Сер. “Учебники, учебные пособия”).
42. *Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової.* — К.: Центр навч. літ., 2004. — 265 с.
43. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: Посіб. для підвищення кваліфікації працівників центрів соціальних служб для молоді / За заг. ред. А. Я. Ходорчук.* — К., 2001. — Ч. 1; 2.
44. *Словарь-справочник по социальной работе / Под ред. Е. И. Холостовой.* — М., 2000. — 424 с.
45. *Справочное пособие по социальной работе / Л. С. Алексеева, П. В. Бобкова, Г. Ю. Бурлака и др.; Под ред. А. М. Панова, Е. И. Холостовой.* — М.: Юристъ, 1997. — 168 с.

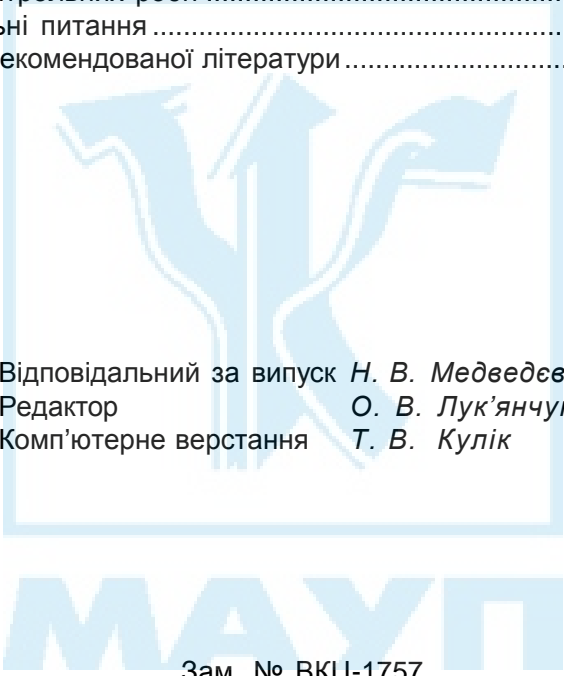

46. *Тетерский С. В.* Введение в социальную работу: Учеб. пособие. — М., 2000. — 496 с.
47. *Технологии* социальной работы: Учебник / Под общ. ред. Е. И. Холостовой. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 400 с.
48. *Технология* социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. И. Г. Зайнышева. — М., 2000. — 204 с.
49. *Технологии* социальной работы: Учеб. для студ. вузов / Т. В. Шеляг и др.; Е. И. Холостова (общ. ред.). — М.: ИНФРА-М, 2003. — 399 с.
50. *Управлінські* аспекти соціальної роботи: Курс лекцій. — К.: МАУП, 2002. — 376 с.
51. *Философия* социальной работы. Монография / Под ред. В. И. Митрохина. — М.: МГСУ Союз, 1998. — 208 с.
52. *Хмелева Н.* Этический кодекс социального педагога и социального работника // Социальная работа. — 2002. — № 2. — С. 17–19.

З М І С Т

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи”	5
Теми контрольних робіт	16
Контрольні питання	18
Список рекомендованої літератури	22

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *О. В. Лук'яничук*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

Зам. № ВКЦ-1757

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП